

τα Χορτάτα

Τριμηνιαία περιοδική έκδοση του Συλλόγου των Απανταχού Χορτιωτών Λευκάδας

Ιούνιος - Ιούλιος - Αύγουστος 2016 Αριθμός φύλλου 21 (Διανέμεται δωρεάν)

Καλοκαίρι 2016

Τέχνη και φύση

"Παναγία η θαλασσινή" αργοτέμπερα σε ξύλο, Νίκος Κ. Μεσσήνης
«χαίρε η Ονειροτόκος χαίρε η Πελαγινή
... Χαίρε που καταρτίζεις τα Μηναία των Κήπων» (Οδ. Ελύτης, Δοξαστικών)

Κολοκύνθη η κοινή

Περί αγοραπωλησιών

Του ΑΓΓΕΛΟΥ Γ. ΧΟΡΤΗ

«Καρπὸν ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα αὐτομάτη πολλὸν τε καὶ ἄφθονον»

(=χωράφια εύφορα ἔδιναν καρπὸ ἀπὸ μόνα τους, πολλή και πλούσια σοδειά) [Ἡσίοδος, Ἔργα και Ἡμέραι, 117-118].

Μάζεμα ελιάς, αμφορέας με λαϊμό, 6ος αι. π. Χ., Βρετανικό Μουσείο

Δύο νοταριακά έγγραφα του 1752, που περιλαμβάνονται στις πράξεις του νοταρίου παπά Γιάννη Δεσαλέρμου, μας παρέχουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες για το χωριό μας και την εποχή, οι οποίες αναφέρονται στην αγροτική οικονομία, στο νομοθετικό πλαίσιο δικαιοπραξιών που αφορούν αγοραπωλησίες κτημάτων και όχι μόνον και στην παρεμβατικότητα της Διοίκησης σε αυτές, καθώς και σε δημογραφικά στοιχεία του οικισμού. Παράλληλα από τα

έγγραφα αυτά, όπως και από όλα τα έγγραφα της εποχής, μπορούμε να

σχολιάσουμε τη μορφή της γλώσσας που χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι, αλλά και το μορφωτικό τους επίπεδο [συνέχεια στις σελ. 5-6].

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΑΚΟΜΗ:

- ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ, σελ. 2-3
- Γεγονότα και σχόλια, σελ. 4
- Σχολιάζοντας τα λευκαδίτικα νομίσματα, του Έκτορα Γ. Χόρτη, σ. 6-7
- Ποικίλα, σελ. 8

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

**Εκ των κατά Θουκυδίδη Ιστοριών το ανάγνωσμα:
Η αλαζονεία των ισχυρών**

Τον μπάρμπα Τυπούκειτο τον εσουνάντησα στην πλατεία του χωριού, κάτω απ'τον παχύ ίσκιο του υπεραιωνόβιου πλάτανου, να πίνει τον καφέ του με μια παρέα «ομογενών»¹. Απ'σ'τ'ν ώρα, εφάνηκε η «χαροκαμένη, πτωχή γραϊά»² θεια «Μαύρα», κρατώντας παραμάσχαλα να βαντάκα³ σκουτιά για πλύσιμο στην πηγή τ'ς Παναγιάς. Εκοντοστάθηκε και του εχάλειψε τη συμβουλή του για τα χρωστιμά τ'ς σ'τ'ν εφορία. Κι ο μπάρμπα Τυπούκειτος, πάντα στο φτερό⁴, για να βοηθήσει, τηνε ορμήνεψε σχετικά. Λίου παραπέρα, δυο ξαδερφάκια, ο Στάθης και η Εφη, με το φίλο τους τον Νικόλα, λείψανε το γνωστό γλωσσοδέτη:

-Μπρακάτσι –μπρακατσάρβαλο, ποιος σε μπρακατσαρβαλογύρισε;
-Ο γιος του μπρακατσαρβαλογυριστή
-Να 'χα κι εγώ τα σύνεργα τα ύνεργα του γιου του μπρακατσαρβαλιστή, θα σε μπρακατσαρβαλογύριζα καλύτερα απ' τον γιο του μπρακατσαρβαλιστή.

Παίρνοντας αφορμή από εφτό ο μπάρμπα Τυπούκειτος εσχολίασε πικρόχολα: Αν είχα εγώ, σ'μπεθέρα «Μαύρα», τα σύνεργα, τα ύνεργα του γιου του μπρακατσαρβαλιστή, θα σε μπρακατσαρβαλογύριζα καλύτερα απ' τον γιο του μπρακατσαρβαλιστή. Θα σο'δινα, δηλαδή, εκεία που δικαιούσαι, για να 'χεις για το ψωμάκι σου, γιατί σ' αλλουνούς μάλλον δεν λείπει το ψωμί αλλά το ... παντεσπάνι. Τότενες κάποιος απ'τ'ς «ομογενείς», που ούλοι τ'ς είναι γραμματιζόμενοι, εσχολίασε:Σήμερα το παντεσπάνι το λένε Μύκονο και Namos κ.τ.τ. Και με μια ελαφριά απόχρωση ειρωνείας, ίσως και αυθάδειας, ερώτησε τον μπάρμπα Τυπούκειτο, μάλλον για να ντονε δοκιμάσει: Για πες μας όμως, μπάρμπα, το «μαζί τα φάγαμε» δεν ισχύει; Κι ο μπάρμπα μου, απαντώντας στην πρό(σ)κληση, αρχίνησε τ'ν ανάλυσή του με τον τρόπο του Κωνσταντίνου Καβάφη:

Το «μαζί τα φάγαμε» του κυρ Θόδωρου, παιδιά, ισχύει, περίπου όσο κι οι νόμοι μας, αλλά η θεια «Μαύρα» κατατάσσεται στους «ισχυροτάτορες», σ'εκεινούς δηλαδή που έχουνε μικρό στομάχι –οι κακές γλώσσες λένε από την αφαγία, ενώ ο κυρ Θόδωρος με την υπερτροφική γαστέρα λέει πως είναι το φυσικό τ'ς. Οι «μικρογάτορες», βέβαια, δεν μπορούνε να βγάνουνε απ'την κοιλιά τ'ς ετούτα κι εκεία ... Απ'τ'ν άλλη μεριά, η σ'μπεθέρα η «Μαύρα» δεν είναι απίθανο να 'χει βασιλική καταγωγή – απ'τον Οδυσσέα -, σίγουρα όμως κατάγεται απ'τον Αδάμ, κατά τας γραφάς. Πέρα από φτο, η σ'μπεθέρα, άκουσον – άκουσον, εξεγέλασε τ'ν εφορία, κρύβοντας περιουσιακά τ'ς στοιχεία, όπως η αλ'πού εξεγέλασε το κοράκι και του επήρε το τερί. Έχει αφορολόγητα:νια φωτογραφία τ'ς μάνας τ'ς του 1910, ένα κοντέσι⁵ με γαϊτάνι, δυο πάντες με γεωμετρικές παραστάσεις, δυο υπεραιωνόβια ... λυχνάρια, ένα αλώνι όπου δένει τον γαϊδαρό τ'ς και, μεταξύ μας, ι πιθανότατα είναι αρχαιολογικός χώρος, όπως εξάλλου και το σπίτι τ'ς, και δεν ξέρω τί άλλο. [Όσο τάλεε εφτά, η θεια «Μαύρα» εσταυροκοπιόντανε συνέχεια]. Και απορώ που δεν φιγουράρει τ' όνομα τ'ς σ'πεθέρας στη λίστα Λαγκάρντ. Στο σημείο εφτό, εμπήκε στην κουβέντα ένας ακόμα απ'την παρέα των «ομογενών» με το παρατσούκλι Πλάτωνας, άνεργος με δυο μεταπτυχιακά που τ'ο'χει ρίξει στη φιλοσοφία, κι αουπανώβαλε⁶ σ'όσα άκουσε: Εδώ που τα λέμε, δηλαδή, ανατρέπονται ούλες οι θεωρίες. Ανατρέπεται, για παράδειγμα, εκείο π'όλεο ο Ηράκλειτος, πως δηλαδή ο κόσμος είναι σύνθεση αντιθέτων, που κλειδώνουνε μεταξύ τ'ς με την «παλίντονον αρμονίαν», ενώ η περίπτωση τ'ς θεια «Μαύρας» δείχνει πως ο κόσμος αποτελεί ξεχαρβάλωμα αντιθέτων, που με την «παλίντονον δυσαρμονίαν» εκσφενδονίζονται σε άλλο «στερέωμα» το καθένα. Και για να ντο κάμει λιανά, πετάει τη (ρητορική) ερώτηση: «Μπορείτε να φανταστείτε στο ίδιο κάδρο τη θεια «Μαύρα» και την «Κλεοπάτρα» των βορείων προαστείων του κλεινού άστεως, πόχει και μπάρμπα στην όποια Κορώνη και στο όποιο City; Αστεία πράματα. Την αλήθεια με το ψέμα, μπορεί να ντις ιδείτε να παντρεύονται μεταξύ τ'ς, εφτό όμως όχι.

Ματαπαίρνοντας τη σκυτάλη ο μπάρμπα Τυπούκειτος εσχολίασε πικρόχολα: Άκου εδώ, παιδί μου. Εκείονε π'ο'χει δύναμη τονε γνοιάζει για τα χρέη τ'ς κάθε θεια Μαύρας όσο γνοιάζει και τ'ς κOURNÁKΛΕΣ⁷ τ'ς ΚΑΡΑΚΟΦΩΛΙΑΣ⁸. Οι εξαίρεσεις είναι σπάνιες. Κι ο

γνωστός ορισμός τ'ς ισότηας, που τονε ξέρτε καλύτερα από μένανε, πως χρειάζονται άνια μέτρα, για να 'χει κι ο ξωμάχος κάπως να πορεύεται, είναι για κατανάληση. Μπορεί να λείει το σύνταγμα μάς πως οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου⁹, αλλά συνήθως τα άνια μέτρα δεν είναι υπέρ τ'ς θεια «Μαύρας». Και δεν το εννοώ εφτό οικονομικά, αλλά μοναχά νομικά, που λένε κι οι δεκεόροι. Ίσως το σύνταγμα να είναι κάτι σαν τ'ς 10 εντολές, που τ'ς έδωκε ο Θέους σ'τ'ς ανθρώπ'ς με τον Μωυσή, αλλά πόσοι τ'ς σέβονται, εκτός ίσως από ανθρώπους σαν τη θεια «Μαύρα»; Κιαπέ σ'τ'ν καθ'μερ'νότητά μας, για¹⁰ να κουτήσει να κάμει για αίτηση η θεια «Μαύρα» για το ίδιο θέμα με την «Κλεοπάτρα» και να ιδούμε πού θα γείρει η πελάτζα. Κι έπειτα, ο σοφός παππούλης μας ο Πρωταγόρας, είτε και ελάλησε, «Πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος»¹¹ (για ούλα τα πράματα μέτρο είναι ο άνθρωπος), αμφισβητώντας πως υπάρχει για αλήθεια για ουλουνούς τ'ς ανθρώπ'ς. Εμείς όμως το μετράμε όπως μας συμφέρει και λέμε και κάνουμε, όσο μπορούμε, ό,τι μας κατασαρίζεται¹². Εσύ όμως, σ'μπεθέρα «Μαύρα», πας πάντα με το σταυρό στο χέρι. Γι αυτό, σύμφωνα με τη λογική τ'ς αλ'πούς με την κομμένη ουρά, ένας μοναχά νόμος μάς λείπει, ο νόμος που να ορίζει πως όποιος έχει φ'λότιμο κι είναι σωστός άνθρωπος θα υφίσταται τ'ς συνέπειες του ... νόμου! Πρόσχε, λουπόν, σ'μπεθέρα. Χαλάς τ'ν πιάτσα.

Κι η Θεοσεβούμενη θεια Μαύρα: Δ'λαδη, συμπέθερε, «τα καλά και συμφέροντα» όχι όμως για την ψ'χή μας αλλά για τ'ν τσέπη μας. Πολλές φορές εμείς οι άνθρωποι αλαιμαρχάμε¹³ και δεν κοιτάμε τίποτ' άλλο πέρα από κειο που μας συμφέρει. Κι αν έχουμε και το μαχαίρι και το πεπόνι, γου κι αηλοϊμάνο σ'τ'ς αλλουνούς. Και αλησιμονάμε πως ούλοι θα ματαδώσουμε σ' φύση τον ηπλό απ' τον οποίο εφκαστήκαμε. Τι είναι, λουπόν, ο άνθρωπος; Ένα τίποτα γιομάτο εγωισμό. Κι αφού μάς εχαϊρέτησε κι ευχαρίστησε τον μπάρμπα Τυπούκειτο για τ'ς συμβουλές του, έφυγε για να πάει στη στραβωμάτα τ'ς, να πλύνει, να ποτίσει το γαϊδαρό της και να μάσει και κανιά βρούβα για το βραδινό τ'ς.

Μ'εφτήνη όμως την κουβέντα για τ'ν αλαζονεία και τα συμφέροντα εκείων που έχουνε και τα γένια και τα χτένια, εφουρκίστηκε ο μπάρμπα μου και εσχολίασε πως όσοι έχουνε τη δύναμη θα μπορούσανε να αλλάξουνε και τον ... πάπα, με τον ισχυρισμό ότι εφτό ορίζει η ... ευσέβεια και το θρησκευτικό τ'ς καθήκον. Και για να μην μάς μείνει κανιά αμφιβολία γ'αυτό, εβούτηξε στην παγκόσμια ιστορία και μάς υπενθύμισε πως τα δύο μέτρα και σταθμά που κάνουνε χλιμίδα τ'ς κανόνες του διεθνούς δικαίου (πόλεμοι, προσφυγικό κ.λπ.) τ'α'χουνε οι ισχυροί ψωμοτύρι. Βέβαια, άμα βρίσκουμε τρόπο, περάνε το δ'κό τ'ς καμουφλαρισμένα, αλλιώς χρησιμοποιούνε τη Βία¹⁴ και τ' αδέρφια τ'ς, χωρίς να λογαριάζουνε τίποτα. Μην κοιτάτε που, ενώ τη χρησιμοποιούνε, επίσημα τ'ν ... καταδικάζουνε! Θα μου πείτε, εσουνέχισε, και τα Ηνωμένα Έθνη δεν μπορούνε να κάμουνε τίποτα; Τα πράματα δείχνουνε πως δεν μπορούνε να κάμουνε εκείο που πρέπει. Μπορεί, βέβαια, να ξεμπλοκαριστήκανε απ' τ'ς δαγκάνες του Ψυχρού Πολέμου, όμως η κατάσταση δε σ'κώνει «αστεία». Τα είδαμε και τα βλέπουμε στο Κυπριακό, στο Γιουγκοσλαβικό, στη Μέση Ανατολή, κ.λπ. Οι ισχυροί, βλέπ'τε, επιβάλλουνε τη θέλησή τ'ς με το άστε ντούε¹⁵.

Και για να αναλύσει, κατά το συνήθειο του, το φαινόμενο, ματαεπιστρατεύει τον Θουκυδίδη, αξιοποιώντας τον περίφημο διάλογο Αθηναίων –Μηλιών¹⁶.

Το 416 π. Χ. , που λέτε, οι Αθηναίοι επιτεθήκανε χωρίς ανάγκη κι αφορμή στη Μήλο, που ήτανε απ' την ίδια φυλή με τ'ς Σπαρτιάτες, θέλοντας να ντηνε βάλουνε στη συμμαχία τ'ς. Στο μικρό εφτό νησί η Αθήνα έκανε σα βουρλιασμένη, απειλώντας το αδύναμο νησί πως, αν κάμει κόνξες, αηλοϊμάο του. Το δίκιο επήε περίπατο, γιατί εδιαφάνευε το νιτερέσο.¹⁷ Ο κυνισμός και το θράσος τ'ς Αθήνας στον παρακάτου διάλογο είναι άνω ποταμών:

Μήλιοι: Και πώς θα νά'τανε καλό για μάς να υποδουλωθούμε και σε σας νά'στενε τ' αφεντικά μας;
Αθηναίοι:Γιατί εσεις θα έχ'τε γλυτώσει τα χερότερα κι εμείς θα κερδαίσουμε, αν δεν σας καταστρέψουμε
-Και δεν δέχεστε να 'μαστε ουδέτεροι και φίλοι σας;
-Όχι, βέβαια. Σας εγελάσανε. Γιατί η φιλία σας θα νά'ναι απόδειξη τ'ς αδυναμίας μάς να σας γονατίσουμε, ενώ το μίσος σας για μάς, αφού σας κάμουμε καλά, θα νά'ναι απόδειξη τ'ς δυνάμής μάς.

1 Ομογενείς: στη χορτυκή ντοπιολαλιά σημαίνει άτομα χορτυτικής καταγωγής που διαμένουν εκτός Λευκάδας και εμφανίζονται πού και πού στο χωριό, συνήθως στις καλοκαιρινές διακοπές.
2 Αλ. Παπαδιαμάντης, Το μοιρολόι της φώκιας
3 Νια βαντάκα σκουτιά = μια στίβα ρούχων
4 Στο φτερό = σε ετοιμότητα
5 Κοντέσι = γυναικείος βαρύς παραδοσιακός επενδύτης χωρίς μανίκια για ηλικιωμένες.
6 Αουπανώνβανω = προσθέτω, βάζω επιπλέον, πλειοδοτώ
7 Κουρνάκλες = καρακάξες
8 Καρακοφωλιά = περιοχή των Χορτάτων (<κορακοφωλιά)

9 Άρθρο 4 του συντάγματος
10 Για να κουτήσει =ας τολμήσει
11 Πλάτων, Θεαίτητος, 166d
12 Ό,τι μάς κατασαρίζεται =ό,τι μάς κατεβαίνει, ό,τι θέλω
13 Αλαιμαρχάω =γίνομαι άπληστος, βουλιμικός
14 Βία:θεότητα του πολέμου στην ελληνική μυθολογία, μόνιμη συνοδός του Δία.Αδέρφια της το Κράτος, ο Ζήλος και η Νίκη
15 Με το άστε ντούε =με το έτσι θέλω
16 Θουκυδίδης, Μηλιακά, βιβλίο Ε, 84 -116
17 Νιτερέσο =συμφέρον, κέρδος

ΤΑ ΧΟΡΤΑΤΑ

- Εμείς όμως, που είμαστε ακόμα λεύτεροι, θα νά'ναι ντροπή να μην προσπαθήσουμε να αποφύγουμε τ'ν υποδούλωση.

- Κοντά στο νου κι η γνώση. Γιατί δεν θα ντα βάλ'τε μαζί μας σαν ίσοι με ίσους, αφού είστε τίποτα μπροστά στη δύναμή μας, για να δείξετε την παλικαριά σας και να αποφύγ'τε την ντροπή, αλλά παίρν'τε απόφαση για να ντηνε γλυτώ'στε, αν δεν μας αντισταθείτε. Πώς να ντο κάμουμε; Είμαστε πλιο ισχυροί και πρέπει να ντο δείχνουμε. Το να ντα δίνεις ούλα για το δίκιο κοστίζει πολύ ακριβά και βάνει σε μεγάλους μπελάδες εκείνους που 'ναι απ' κάτω. Μη μας δυσκολεύ'τε, λουπόν, και δεν θα χάστ'ε ούτε εσείς.

Τι πα' να πούνε ούλα εφτά, παρά να αφήκουε οι Μήλιοι τ'ς Αθηναίους να ντους βάλουε (στο) χέρι με τη θέλησή τ'ς; συνεχίζει ο μπάρμπα Τιπούκειτος. Όσο για την κατάληξη τ'ς υπόθεσης, οι Μήλιοι δεν υποχωρήσανε, κι οι Αθηναίοι δεν αφήκανε ρουθούνι απ' όσους ενήλικους επίασανε, ενώ τα γυναικόπαιδα τα πουλήσανε στα σκλαβοπάζαρα. Το κοντροστάρισμα¹⁸, λουπόν, γένεται ανάμεσα στ'ν αλαζονεία των ισχυρών απέναντι στ'ς μικρούς κι ανίσχυρους λαούς. Η δύναμη και το δίκιο δεν πάνε μαζί. Οι Αθηναίοι επερηφανευόντανε για τ'ν ελευθερία και τη δημοκρατία στ'ν πόλη τ'ς (σας θυμίζει κάτι;), αλλά τα πράματα ήτανε «άστα να πάνε» στ'ς πόλεις που 'χανε βάλει στο χέρι, ακόμα κι αν εφέτ'ς ήτανε «σύμμαχοι» τ'ς Αθήνας. Όσο για το σήμερα, ο μπάρμπα Τιπούκειτος,εξεκίνησε με μια ιστορική αναδρομή, υπογραμμίζοντας πως το 1953 στη διάσκεψη του Λονδίνου αποφασίστηκε από τ'ς δανειστές τ'ς διαλυμένης απ' τον πόλεμο και καταχρεωμένης Γερμανίας,-ανάμεσά τους κι η Ελλάδα- επιμήκυνση αποπληρωμής του χρέους, μείωση επιτοκίων και κούρεμα του προπολεμικού και του μεταπολεμικού χρέους απάνου από 50%. Και για να ντα κάμω πιο λιανά, επρόσθεσε ο μπάρμπα μου, από τα 30 περίπου δις μάρκα του χρέους του, το γερμανικό δημόσιο αποφασίστηκε να πλερώσει 11 μοναχά δις και άλλα 3,5 δις θα ντα πλερώσανε εμπορικές γερμανικές τράπεζες. Μάλιστα, το 1990, η ενυμμένη πια Γερμανία προσανατολίστηκε στο να προχωρήσει σε μια ειδική έκδοση ομολόγων, με τα οποία θα εξόφλασε ένα μέρος του προπολεμικού γερμανικού χρέους. Και χωρίς να θέλω να βάλω στον ίδιοε παρονομαστή τ'ς τότε συνθήκες με τ'ς σημερινές, χρήσιμο θα νά'τανε να ντα μετράμε ούλα και με την πολιτική μεζούρα και με την ηθική. Και, για να'χουμε ένα μέτρο σύγκρισης, εσυνέχισε, να πρόσφατη έρευνα¹⁹ λέει πως το 95% των μνημονιακών δανείων επήε, για να σωθούνε ευρωπαϊκές τράπεζες και να μη ζημωθούνε άλλοι ιδιώτες πιστωτές, επήανε δηλαδή τα δάνεια «υπέρ τ'ς αεροπορίας», που λένε. Κι ακόμα Έκθεση τ'ς Διακομματικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής τ'ς Ελλάδας για τη διεκδίκηση των Γερμανικών οφειλών επισημαίνει ότι συνολικά το ποσό των απαιτήσεων της Ελλάδας από τη Γερμανία ανέρχεται στα 269.547.005.854 ευρώ²⁰. Σύμφωνα όμως με την ίδια Έκθεση, η Γερμανία βάσει των αναγκαστικών συμβάσεων ουδέποτε ετήρησε τα συμφωνηθέντα. Κι εκεί που μας χρωστάανε μας πήραν και το βόδι. Κιαπέ²¹ σου λένε γιατί πριν από λίες μέρες στην Κρήτη γερμανοί τουρίστες αρνηθήκανε να πλερώσουνε το κόμιστρο σε ταξιτζή, με τον ισχυρισμό πως ...χρωστάμε στ' χώρα τ'ς !!!.

Σ'εκείλο το σημείο επαρητηρήσαμε ούλοιο δυο φράσεις που είχε γράψει με μεγάλα γράμματα απάνου σ'ένα στρατσόχαρτο ο Πλάτωνας: Quo vadis, Europe? Quo vadis, Psorokostaina?²²

Ο μπάρμπα μου εσχολίασε πως ούτε εφτός ο τόσο μορφωμένος νέος, ο «Πλάτωνας», αλλά ούτε και το τεράστιο μέγεθος του αρχαίου Πλάτωνα λέει τίποτα στ'ς «κλειδοκράτορες» και πως, αν έζούανε σήμερα οι αρχαίοι έλληνες φιλόσοφοι, μπορεί να'τανε κι άνεργοι. Στην καλύτερη περίπτωση θα επαίρνανε των ομματιών τους για τα ξένα, εκτός ίσως από τον Σωκράτη. Κι εσυνέχισε τ'ν ανάλυση, λέγοντας πως

18 Κοντροστάρισμα =αντιπαράθεση

19Έρευνα της «Ευρωπαϊκής Σχολής Μάνατζμεντ και Τεχνολογίας» (ESMT), στη γερμανική οικονομική εφημερίδα Handelsblatt (Τίτλος: Wo die Griechenland – Hilfs Gelder gelandet sind)

²⁰Ειδικότερα στην Έκθεση επισημαίνονται, μεταξύ άλλων, και τα εξής: Μεταξύ των πολεμικών επανορθώσεων περιλαμβάνονται απαιτήσεις από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο με βάση τη Συνθήκη των Βερσαλλιών του 1919. Στην Ελλάδα ... από το επανορθωτικό ποσό των

485.975.000 χρυσών μάρκων έχουν εισπραχθεί 7.275.380 χρυσά μάρκα. Το υπόλοιπο ποσό προσδιορίστηκε από την Έκθεση της Ειδικής Επιτροπής του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους σε 9.189.270.837 ευρώ. Όσον αφορά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο προσδιορισμός του ΓΛΚ

βάσει της Συνδιάσκεψης των Παρισίων καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι καθαρές απαιτήσεις της Ελλάδας από τη Γερμανία ανέρχονται σε 6.741.07.692 δολάρια ΗΠΑ του 1938, ποσό που υπολογίζεται στα 309.498.827.179,51 ευρώ [...].

21 Κιαπέ =κι ύστερα, και μετά

22 Quo vadis? = (λατινικά) πού πας; Υπάρχει και ομώνυμο μυθιστόρημα, που έγινε κινηματογραφική ταινία από τον Μέρβιν Ληρό με τον Ρόμπερτ Τέηλορ και την Ντέμπορα Κερ.

Ιούλιος - Ιούλιος - Αύγουστος 2016

ακόμα και στα Χορτάτα οι χωροφυλάκοι τ'ς κοσμικής τάξης ερίσανε τ'ς κεραυνούς τ'ς με τη φαρμακόγλωσσα του κ. Píranhas, βάνοντας στο στόχαστρο τον πάρεδρο του χωριού μας, που ετόλμησε να ντο πάρει απάνου του για κάποιο δ'κό μας θέμα: - Γιατί , άπιστε Θωμά, άφηκες τον μπάρμπα Τιπούκειτο να δώσει το χωράφι του στη θεια «Μαύρα», για να δένει τον γάδαρό τ'ς; Γιατί δεν είμαστε γαϊδούρια.

Μα δεν βλέπ'τε πως κρατάω το μυδράλλιο «Τροϊκα -Thesmos»;

Μα κι εγώ πρέπει να προστατέψω τ'ν αξιοπρέπεια τ'ς θεια «Μαύρας», όπως μας όρισε ο μπάρμπα Φωτεινός, αλλιώς δεν θα νά'μουνα Λευκαδίτης²³.

Εκειός τότενες, εκνευρισμένος, είτε το γνωστό «Δεν υπάρχει πλέον ανθύπατος εις την Λευκάδα!». Και ήτανε έτοιμος να εξαπολύσει τ'ς κεραυνούς του, όταν ξαφνικά επετατήκε ο τρελός (;) του χωριού κι αρχίνησε να απαγγέλλει με καμπανιστή φωνή ένα απόσπασμα από ποίημα του Παλαμά²⁴:

"Δεν έχεις Όλυμπε θεούς, μηδέ λεθέντες Όσσα, ραγιάδες έχεις μάνα γη, σκυφτούς για το χαράτι, κούφιοι και οκνοί καταφρονάν τη θεία τραχειά σου γλώσσα, των Ευρωπαϊών περίγελα και των αρχαίων παλιάτσου. Και δημοκόποι Κλέωνες και λογοκόποι Ζωίλιοι, και Μαμμωνάδες θάρβαροι, και χαύνοι λεβαντίνιοι, Λύκοι ώ κοπάδια οι πιστικοί και ψωριασμένοι οι σκύλοι κι οι χαροκόποι αδιάντροποι και πόρνη η Ρωμοσύνη."

Ακ'λουθήσανε φωνές αποδοκιμασίας για τον Píranhas, που δεν επίστευε σ'αυτιά του. Άναψε και κώρωσε κι εξέεσπασε σε απειλές και βρισιές : Γ' αυτά που λέτε θα σας κανονίσω καλά! Για τ'ν ώρα, σας βάνω πρόστιμο, που το διπλασιάζω, γιατί είστε προκλητικοί, και το προσθέτω σ' όσα μου χρωστάτε με... τόκους υπερημερίας, γιατί είναι καλοκαιρί κι είναι μεγάλη η μέρα (!). Και θα θέσω το θέμα επί κουρελούς ή καλύτερα επί γερμανικού τάπητος, αν δηλαδή θα σας κουρέψουμε με την ψιλή ή με το ζουράφι με το οποίο εκόβανε οι πρόγονοί σας βετουζέες ή αν θα χρησιμοποιήσουμε βδέλες. Όσο για το άλλο κούρεμα που χαλεύετε , να πάτε να κουρευτείτε, παλιο ... Μα πριν προλάβει να αποτελειώσει τη βρισιά, εσκεπάσανε τη φωνή του τα γκαριζίδια απ'το γάδαρο τ'ς θεια Μαύρας (για μια φορά ακόμα ο παρεξηγημένος κι υπομονετικός γάδαρος επρόσφερε στον παγκόσμιο πολιτισμό), ενώ την ίδια σχεδόν στιγμή αρχίνησε να βραεί δαιμονισμένα την κόρνα απ'το αγροτικό του Λευτέρη ο τρελός του χωριού: μπύιμπι, μπύιμπι ...

Μόλις ετελείωσε η «συναυλία», ο Píranhas έξω φρενών επαρηπάτησε, έπεσε απάνου σ'ένα καφάσι με ντουμάτες κι έκαμε άγιατρο το " Ugo Boss" κουστούμι του, σηκώνοντας «ούρρα»²⁵ απ'τη μαριδα με μαέστρο τον τρελό του χωριού. Εγίνηκε δηλαδή τ'ς παλαβής. Κι ο Píranhas, με τσαλακωμένη πια την κουστομαία του, επέταξε κάτι σε αγγλικά που δεν ήτανε Οξφόρδης αλλά ανάκατα με τη μυθική γλώσσα των Λαιστρυγόνων και που το κύριο νόημα, αν βγάλουμε τα μπιτ, ήτανε: «Tha sas deiko ego possa aridia pairnei o sakos».

Κι ο μπάρμπα Τιπούκειτος κατέληξε με το γνωστό καθαφικό στίχο: Υπεροψίαν και μέθην θα είχανε ο Δαρειός.

Εφτά μας είτε ο μπάρμπα μου. Και για να'χω το καλό ρώτημα: Πότα²⁶, λουπόν, μετά τις ύβρεις και την «ύβριν» θα ακολουθήσει η «νέμεσις», η τιμωρία δηλαδή τ'ς αλαζονείας των ισχυρών; Θεός δεν είμαι ούτε κι ο μάντης Κάλχας και γ' αυτό είναι δύσκολο όχι μοναχά να προβλέψω πότα θα γένει εφτό, αλλά και να ιστορήσω και τα ρέστα. Σταματάω, λουπόν, εδώ, αφήνοντας το ερώτημα αναπάντητο και για έναν πρόσθετο λόγο: δεν μου περισσεύει χώρος.

Για τη Σύνταξη: Έκτορας Γ. Χόρτης

Τα Χορτάτα

Τριμηνιαία περιοδική έκδοση

- **Ιδιοκτήτης:** Σύλλογος των Απανταχού Χορτιωτών Λευκάδας
τηλ. 6974415725, e-mail: arpiros@otenet.gr

- **Υπεύθυνος έκδοσης - ύλης:** Έκτορας Γ. Χόρτης
Επικοινωνία: τηλ. 210-9844200, 6944416206, e-mail:
hcehortis@gmail.com

- **Συντακτική Επιτροπή:** Άγγελος Γ. Χόρτης, Θωμάς Ε. Χόρτης,
Σταθούλα (Λούλα) Σακελλαρίου – Αυλωνίτη, Νίκος Δ. Χόρτης,
Έκτορας Γ. Χόρτης.

Για το περιεχόμενο των ενυπόγραφων κειμένων ευθύνονται οι συγγραφείς τους

23 Αρ. Βαλαωρίτη, Φωτεινός, «Ου να χαθείς! Με ντροπιασες! Δεν είσαι Λευκαδίτης!"

24 Κ. Παλαμάς, Γύριζε

²⁵ :Όρρα! επιφώνημα =ζήτω (γερμ. Hurra!)
26 Πότα =πότε

Γεγονότα και σχόλια

του Έκτορα Γ. Χόρτη

1. ΚΑ΄ Συμπόσιο της Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών

Το τριήμερο 8 – 9 - 10 Αυγούστου 2016 πραγματοποιήθηκε στο Πνευματικό Κέντρο του δήμου Λευκάδας με εξαιρετική επιτυχία το ενταγμένο στο πρόγραμμα των γιορτών Λόγου και Τέχνης ΚΑ΄ Συμπόσιο της Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών, με συνδιοργανωτή το Πνευματικό Κέντρο και με θέμα «Η Εκκλησία της Λευκάδας, η κοινωνία και η τέχνη».

Στην απογευματινή συνεδρία της πρώτης ημέρας, στην οποία προήδρευσε ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κεφαλληνίας κ. Δημήτριος (έλκει την καταγωγή από το Φτερόν Λευκάδας), μετά από τους χαιρετισμούς του κ. Κώστα Αρβανίτη εκ μέρους του δημάρχου κ. Κώστα Δρακονταειδή, που απουσίαζε λόγω της πυρκαϊάς που έπληξε την πόλη, ο πρόεδρος της ΕΛΜ κ. Αθανάσιος Μελάς παρουσίασε αδρομερώς τη θεματική του συμποσίου και έκανε και μια συνοπτική αναφορά στο έργο της Εταιρείας. Ακολούθως πραγματοποιήθηκαν οι εισηγήσεις 1) του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Λευκάδος και Ιθάκης κ. Θεοφίλου, με θέμα «Το συντελεσμένο κοινωνικό έργο της Εκκλησίας της Λευκάδας και οι προοπτικές του», 2) του ιστορικού κ. Γεωργίου Βιολιδάκη, με θέμα «Το αρχείο της Ιεράς Μητροπόλεως Λευκάδος και Ιθάκης», 3) της Ιστορικού, Λέκτορος Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών Δέσποινας Μιχάλαγα, με θέμα «Η Λευκάδα στην εκκλησιαστική ιστορία» και 4) του πανοσιολογίωτατου αρχιμανδριτή π. Ιωαννίκου Γ. Ζαμπέλη, Ιεροκήρυκα της Ι.Μ.Λευκάδος και Ιθάκης, Πτυχιούχου Νομικής και Θεολογίας, με θέμα «Τα μοναστήρια της Λευκάδας: Από την ακμή στη διάλυση και ο κοινωνικός ρόλος της γαιοκτησίας τους». Παρεμβάσεις έκαναν ο Δρ. Λαογραφίας κ. Σπύρος Βρεττός και ο αντιπρόεδρος της ΕΛΜ, Δρ Ιστορίας κ. Άγγελος Χόρτης.

Οι σεβασμιώτατοι μητροπολίτες κ.κ. Θεόφιλος (στο βήμα) και Δημήτριος [φωτο:Κ. Πατρίκιος]

Στην απογευματινή συνεδρία της δεύτερης ημέρας προήδρευσε ο έφορος αρχαιοτήτων Θεσπρωτίας κ. Ιωάννης Χουλιάρης. Στην αρχή της συνεδρίας κάλεσε στο βήμα τον Δήμαρχο Λευκάδας κ. Κώστα Δρακονταειδή, ο οποίος απηύθυνε χαιρετισμό. Σύντομο χαιρετισμό απηύθυνε και ο βουλευτής Λευκάδας κ. Θανάσης Καββαδάς. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν οι εισηγήσεις 1) του αρχιτέκτονα κ. Παναγιώτη Αργυρού, με θέμα «Ο Άγ. Νικόλαος στο Νικολή. Τα μεσοβυζαντινά ερείπια και η αποκατάσταση του μεταβυζαντινού ναού. Προτάσεις». Στην εισήγηση, μεταξύ άλλων, επισημάνθηκαν και τα εξής: Τα μεσοβυζαντινά ερείπια που βρέθηκαν σε παρακείμενο του ναού χώρο, αφορούν μικρό και μοναδικό στη Λευκάδα σε σχέση με στυρού, ναό, που η κτίση του τοποθετείται με βάση τα αρχιτεκτονικά του χαρακτηριστικά μεταξύ του 8ου και 10ου αι., 2) του αρχιτέκτονα –αναστηλωτή κ. Σταύρου Μαμαλούκου, με θέμα «Η εκκλησιαστική αρχιτεκτονική της Λευκάδας. Μια γενική επισκόπηση», 3) της αρχαιολόγου της Εφορίας Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων κ. Πολυξένης Δημητράκοπούλου, με θέμα «Ο ανώνυμος ζωγράφος του Αγ. Ιωάννου του Προδρόμου στο Άλατρο και αποδιδόμενα ε' αυτόν έργα» και 4) της αρχαιολόγου – βυζαντινολόγου κ. Αντωνίας Κορτζή –Τζαβίδη, με θέμα «Τα αγιογραφημένα εξωκκλήσια της λευκαδικής υπαίθρου».

Στην απογευματινή συνεδρία της τρίτης ημέρας, στην οποία προήδρευσε η δρ. Βυζαντινής Φιλολογίας κ. Άννα Σπ. Σκλαβενίτη, πραγματοποιήθηκαν οι εισηγήσεις 1) του πρωτοπρεσβύτερου της Ι. Μ. Λευκάδος και Ιθάκης και συγγραφέως π. Γεράσιμου Ζαμπέλη, με θέμα «Η πνευ ματική προσφορά της Εκκλησίας της Λευκάδας (μυθολογία-ψαλμική τέχνη-κήρυγμα-εγκύκλιος κλπ)», 2) της ιστορικού τέχνης Δρ. κ. Ντενίξ-Χλόης Αλεβίζου, με θέμα «Η εκκλησιαστική ζωγραφική του 18ου και του 19ου αιώνα στη Λευκάδα και την Ιθάκη. Παρατηρήσεις και επισήμανσεις», 3) του Ομότιμου Διευθυντή Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών κ. Κρίτωνος Χρυσοχοϊδη, με θέμα «Ο Αρχιμανδριτής Χριστόφορος Κτενάς και το Άγιο Όρος» και 4) του ιστορικού, Ομότιμου Διευθυντή Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών κ. Τριαντάφυλλου Ε. Σκλαβενίτη, με θέμα «Η Εκκλησία της Λευκάδας και η Ένωση της Επτανήσου (1864)».

Οι εργασίες του συμποσίου ολοκληρώθηκαν με την απονομή από τον πρόεδρο της ΕΛΜ κ. Αθ. Μελά των βραβείων Πέτρου και Νίτας Αργύρη για τον πρωτεύσαντα μαθητή και την πρωτεύουσα μαθήτρια που αποφοίτησαν από το Λύκειο. Από τα αγόρια βραβεύθηκε ο Μαυρομάτης Παναγιώτης –Γεώργιος από το Α΄ Λύκειο Λευκάδας (βαθμός 19 και 9/10), ενώ το βραβείο για τα κορίτσια μοιράστηκαν οι μαθήτριες Καραγιάννη Δάφνη από το Α΄ Λύκειο Λευκάδας και Κωνσταντίνα Καραμηντζου από το Μουσικό Σχολείο Λευκάδας (ισοβάθμισαν με 19 και 6/10).

Από την πλευρά μας, θα θέλαμε να πούμε ένα μεγάλο «Εύγε» σε όλους τους συντελεστές οργάνωσης και πραγματοποίησης του Συμποσίου, την ΕΛΜ, το Πνευματικό Κέντρο του δήμου Λευκάδας, τους εισηγητές και τους συντονιστές, καθώς και στο εκλεκτό ακροατήριο.

Με την ευκαιρία αυτή, θα θέλαμε να πληροφορήσουμε τους καθ' ύλην αρμόδιους ότι, εκτός από τα ερείπια της Μεσοβυζαντινής εποχής που βρέθηκαν σε παρακείμενο του ναού του Αγίου Νικολάου στο Νικολή χώρο, που, όπως επισημάνει ο κ. Αργυρός, καταρρίπτουν την θεωρία ότι η βυζαντινή αρχαιολογία στη Λευκάδα ξεκινά και σταματά στην Οδηγήτρια, στην ίδια οικιστική περιοχή (Διαμιλιάνι) είναι θαμμένη κάτω από την σημερινή εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Παναγιάς) Χορτάτων ομώνυμη βυζαντινή εκκλησία με τοιχογραφίες. Κάτι ανάλογο ισχύει και για τον ιερό ναό των Αγίων Πέντε Μαρτύρων Χορτάτων (μονόκλητη βασιλική, της οποίας σώζεται μέρος με παραστάσεις στην κόγχη του ιερού). Την εικόνα συμπληρώνουν τα θαμμένα ερείπια του ιερού ναού του Αγίου Νικολάου Χορτάτων (ορατή είναι μόνο η κόγχη του ιερού και τα ερείπια –σπαράγματα του ιερού ναού του Αγίου Γεωργίου Χορτάτων στην ομώνυμη περιοχή (φύλλο 18, σελ. 7 της εφημερίδας μας). Προσθέτουμε, λοιπόν, στο ερευνητικό πεδίο των ειδικών και αυτά, συμφωνώντας με τους κ. κ. εισηγητές ότι χρήζουν περαιτέρω έρευνας. Πίστωση, λοιπόν, και ... έρευνα - όχι μόνον τας Γραφάς.

2. Πολιτισμός και ανάπτυξη

Στις 5 και 6 Αυγούστου πραγματοποιήθηκε στο Πνευματικό Κέντρο Λευκάδας διήμερο με θέμα «Ο Πολιτισμός ως μοχλός Ανάπτυξης. Οι δυνατότητες της Λευκάδας και η 'πρόκληση' του αρχαίου θεάτρου», στο πλαίσιο του θεσμού «Γιορτές Λόγου και Τέχνης». Την πρώτη ημέρα ομιλητές ήταν οι Αλ. Χαρίσης, Υφυπουργός Οικονομίας και Ανάπτυξης, με θέμα «Η σημασία του πολιτισμού στο σχέδιο για μια βιώσιμη ανάπτυξη – Η νέα αντίληψη στο ΕΣΠΑ 2014-2020». Θ. Γαλιατσάτος, Περιφερειάρχης Ιονίων Νήσων, με θέμα «Πολιτισμός: Το συγκριτικό πλεονέκτημα των Ιονίων Νήσων ως μοχλός ανάπτυξης στους τομείς της τοπικής οικονομίας και του τουρισμού», Στ. Μπένας, Πρόεδρος στο «Διάζωμα», με θέμα «Η αξία και η μαγεία των συλλεγμένων και Γ. Ζηρίνης, εμπειρογνώμονας του ως άνω σωματίου, με θέμα «Πολιτιστικός τουρισμός: Μια πρόταση για τη Λευκάδα. Τη δεύτερη μέρα στο Α΄ μέρος αναπτύχθηκε το θέμα «Τα μνημεία της Λευκάδας: προστασία και ανάδειξη τους». Ομιλητές ήταν: 1) η κ. Ολυμπία Βικιάτου, Προϊσταμένη Εφορείας Αρχαιοτήτων Αιτ/νίας κ' Λευκάδας, με θέμα «Η συμβολή της Εφορείας Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδας στην ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου της Λευκάδας. Προτάσεις για στοχευμένες μελλοντικές δράσεις», 2) Έλενα Κατσούλη, πολιτικός μηχανικός (Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτ/νίας κ' Λευκάδας), με θέμα «Τα άμεσα σωστικά μέτρα στα Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά Μνημεία της Λευκάδας» (μετά το σεισμό του Νοεμβρίου 2015) και η κ. Ιωάννα Καρανά, Προϊσταμένη του τμήματος Έργων της Δ/σης Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού, με θέμα «Η επίδραση των σεισμών στα μνημεία της Λευκάδας. Προτάσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος». Στο Β΄ Μέρος αναπτύχθηκε το θέμα «Σύγχρονη Δημιουργία, τεχνολογία και διαδραστικότητα», με ομιλητές την κ. Λουκία Κατωπόδη, Περιφερειακή Σύμβουλο, Σκηνοθέτη, Υπεύθυνη θεατρικού εργαστηρίου Πνευματικού Κέντρου Λευκάδας, τον κ. Μάρκο Πέτρετα, Απόφοιτο του Τμήματος Τεχνών Ήχου και Εικόνας του Ιονίου Παν/μιου και δημιουργό του ντοκιμαντέρ: «Το Κάστρο της Αγίας Μαύρας από το 1300 έως και σήμερα» και την κ. Δήμητρα Κονδυλάτου, Εικαστικό, Υπεύθυνη του ξενώνα Νήσιον. Αφού συζητήσαμε όλους τους συντελεστές της διημερίδας, θα θέλαμε να σταθούμε στην επισήμανση της κ. Βικιάτου ότι οι ανασκαφές στο Ανοιχτό Θέατρο στην περιοχή του Κούλου, σύντομα θα ξεκινήσουν ξανά. Το περιεχόμενο πώς και πώς.

3. Ο έχων ώτα ακούειν, ακουέτω.

Δεν ξέρω τι να πω ή τι να υποθέσω για το γεγονός ότι στις πιο όμορφες παραλίες της Ελλάδας, στις δυτικές ακτές της Λευκάδας, λίγα μέτρα από την ακτή, παρουσιάζεται κατά περιόδους ένας αφρός, προϊόν αποβλήτων και ακαθαρσιών, υποθέτουμε εύλογα από τα πλοία που πάνε προς την Ιταλία. Κι ενώ τα λόγια βγαίνουν απ' το στόμα των αρμοδίων για θέματα της αρμοδιότητάς τους σαν τους καταρράχτες στο Δημοσάρι, το συγκεκριμένο πολύ σοβαρό ζήτημα το κάνουμε «γαργάρα». Δεν ξέρω μήπως χρειάζεται να στείλουμε στο λιμεναρχείο ένα δείγμα του «αφρού» που ανενδεδεικνυται για πραγματικές γαργάρες. Και δεν θα θέλαμε να μας περάσει απ' το μυαλό πως κάποιιο υποκρίνονται πως είναι άνθρωποι του καθήκοντος, πως σέβονται το περιβάλλον και άλλα ηχηρά παρόμοια, στην πράξη όμως η κατάσταση έχει γίνει ανεξέλεγκτη. Ας μην παριστάνουμε, λοιπόν, τους ... τουρίστες και ας μην παίζουμε «εν ου παικτίω».

4. Συγγραφέω, συγγράφεις, συγγράφει

Τελευταία παρουσιάζεται εντυπωσιακή αύξηση της βιβλιοπαράγωγής των Λευκαδίων. Προσπάτως λάβαμε και διαβάσαμε το πρώτο λογοτεχνικό πόνημα του κ. Κώστα Πατρίκιου, με τίτλο «ΟΙ ΑΡΒΥΛΕΣ», με το οποίο ανακαλεί στη μνήμη του γεγονός, περιστατικά, εντυπώσεις και εμπειρίες από τα παιδικά του χρόνια στη γενέθλια γη, περιγράφει τις δυσκολίες, τη φτώχεια, την έλλειψη μέσων, αλλά και τη συμπάρσταση και την αλληλεγγύη των συγχωριανών του. Καταγράφει ακόμη εμπειρίες από τις Γυμνασιακές του σπουδές, καθώς και τις εντυπώσεις και τις αναμνήσεις από τη ναυτική του καριέρα. Ο συγγραφέας δεν είναι ένας «λόγιος», με την κλασική έννοια του όρου, αλλά υπόσχεται στον αναγνώστη δημιουργικά, ερεθίσματα με την αυθεντικότητα, τη γνησιότητα, την παραστατικότητα και την ειλικρίνεια του ύφους του, με ρέοντα λόγο και σωστή χρήση της τοπικής διαλέκτου, που αποτυπώνει το πηγαίο της γραφής με την οποία παρουσιάζει τα θέματά του. Το βιβλίο διατίθεται σε όλους δωρεάν. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να επικοινωνήσουν με τον κ. Πατρίκιο στο email: kostaspatrikios@hotmail.com ή στο τηλέφωνο 6948823318.

Άμεση πληροφόρηση είχαμε και για δύο ακόμη βιβλία. 1) για την έρευνα του Δημήτρη Τ. Σκλαβενίτη με τίτλο «ΚΑΤΣΕ ΚΑΛΑ, ΓΕΡΑΣΙΜΕ» από τις εκδόσεις Ασίνη. Θέμα του το μαθητικό κίνημα και οι καταλήψεις στο διάστημα 1974 -2000. Το βιβλίο σκιαγραφεί τεκμηριωμένα την ιστορία του κινήματος σε συνάρτηση με την πορεία των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων, καθώς και με τις πολιτικές εξελίξεις της χώρας και 2) για τη συλλογή 21 διηγημάτων της φιλόλογου κ. Κατερίνας Λιθισάνου – Ντάνου, με τίτλο «Ο ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΣ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ» από τις εκδόσεις Γαβριηλίδης. Πρόκειται για το 5ο στη σειρά βιβλίο της συγγραφέως. Τους ευχόμαστε «Καλοτάξια».

Περί αγοραπωλησιών

Του Αγγελου Γ. Χόρτη

Δύο νοταριακά έγγραφα του 1752, που περιλαμβάνονται στις πράξεις του νοταρίου παπά Γιάννη Δεσαλέριου, παρέχουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες για το χωριό μας και την εποχή, οι οποίες αναφέρονται στην αγροτική οικονομία, στο νομοθετικό πλαίσιο δικαιωμάτων που αφορούν αγοραπωλησίες κτημάτων και όχι μόνον και στην παρεμβατικότητα της Διοίκησης σε αυτές, καθώς και σε δημογραφικά στοιχεία του οικισμού. Παράλληλα, από τα έγγραφα αυτά, όπως και από όλα τα έγγραφα της εποχής, μπορούμε να σχολιάσουμε τη μορφή της γλώσσας που χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι, αλλά

Το πρώτο από τα δύο αυτά έγγραφα έχει συνταχθεί στις 22 Νοεμβρίου του 1752, με το παλαιό ημερολόγιο, και αφορά αγοραπωλησία στην οποία οι συμβαλλόμενοι είναι ο παπά Αντώνης Χόρτης του ποτέ Αθανάση αφενός και ο Βασίλης Κονταντώνης του ποτέ Αναστάση με τα αδέρφια του αφετέρου. Σύμφωνα με το έγγραφο, ο Αναστάσης Κονταντώνης είχε αγοράσει το 1741, δηλαδή 11 χρόνια πριν από τη σύνταξη της νοταριακής πράξης, από τον παπά Αντώνη ένα χωράφι στην τοποθεσία Παληάμπελα (η τοποθεσία έχει την ίδια ονομασία και σήμερα και βρίσκεται κάτω από το χωριό, ΒΔ από αυτό, σε χαμηλό υψόμετρο, κοντά στην Κολώνη). Το αντίτιμο συμφωνήθηκε μεταξύ των δύο πλευρών στο ύψος των 21 ριαλιών και το κτήμα, μετά την πώληση, φυτεύτηκε αμπέλι. Ωστόσο, η πώληση κτήματος, με συμφωνία των δύο μερών, έδινε μεν στον αγοραστή το δικαίωμα νομής, όχι όμως και την κυριότητα του πωλουμένου. Στην περίπτωση μας, ο Κονταντώνης και οι κληρονόμοι του, μετά το θάνατό του, νέμονται το κτήμα, αλλά δεν έχουν την πλήρη κυριότητά του. Για να τους μεταβιβασθεί αυτή, ο νόμος προέβλεπε ότι δεν αρκούσε η απλή συμφωνία μεταξύ των συμβαλλομένων, αλλά έπρεπε να προηγηθούν 3 εκτιμήσεις από ανεξάρτητους εκτιμητές και ο μέσος όρος των εκτιμήσεων αυτών να αποτελέσει την αξία της πώλησης. Οι τρεις αυτές εκτιμήσεις έγιναν, όπως φαίνεται, μετά την παρέλευση 11 ολόκληρων ετών.

Αναφύεται, επομένως, εύλογα το ερώτημα για την αιτία της καθυστέρησης αυτής, που, σε άλλες περιπτώσεις, μπορεί να είναι και μεγαλύτερη. Η απάντηση δίνεται έμμεσα από το ίδιο το έγγραφο. Το χωράφι μεταβιβάστηκε, ως προς τη νομή του, με απλή συμφωνία, για να μην «αγραβάρεται», κατά τη σχετική έκφραση του εγγράφου, δηλαδή να μην επιβαρύνεται οικονομικά ο παπά Αντώνης, καθώς, όπως συνάγεται, η αποζημίωση των εκτιμητών φαίνεται ότι εβάρυνε τον πωλητή. Η αναφορά αυτή αποτελεί μια πρώτη υποδήλωση για τη δύσκολη οικονομική κατάσταση του παπά Αντώνη, ζήτημα στο οποίο θα επανέλθουμε. Ένα δεύτερο ερώτημα είναι κρισιμότερο και είναι το εξής: Γιατί, αφού το τίμημα της πώλησης είναι αποτέλεσμα της συμφωνίας μεταξύ πωλητή και αγοραστή και συνεπώς τεκμαίρεται ότι εκφράζει τη βούληση και των δύο, η Διοίκηση επιβάλλει με νόμο τη διαδικασία των εκτιμήσεων; Για την απάντηση στο ερώτημα αυτό, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας το γεγονός ότι η βούληση του πωλητή είναι πολύ πιθανόν να επηρεάζεται από εξωγενείς παράγοντες, οι οποίοι καθιστούν την πώληση ενός πολύτιμου περιουσιακού στοιχείου τη μοναδική λύση και διέξοδο. Το επιχείρημα αυτό είναι βσιμότερο, δεδομένου ότι σε μια κλειστή αγροτική οικονομία, όπως ήταν η οικονομία της υπαίθρου του νησιού, όπου η διαβίωση των κατοίκων στηριζόταν αποκλειστικά στην αυτοκατανάλωση των προϊόντων από την καλλιέργεια της γης, ήταν έξω από κάθε λογική να εκποιεί κανείς κτήματά του, περιορίζοντας με τον τρόπο αυτόν το διαθέσιμο οικογενειακό του εισόδημα και καθιστώντας δυσχερή τη συντήρηση των μελών της οικογένειάς του. Κάτι τέτοιο θα είχε εξήγηση, εάν τα χρήματα από την πώληση διέτιθεντο για επένδυση, η οποία θα κάλυπτε ή θα υπερέβαινε τις απώλειες από αυτήν. Ωστόσο, το εμπειρικό υλικό των πηγών δεν δείχνει κάτι τέτοιο. Αντίθετα, τα όποια πλεονάσματα των κατοίκων της υπαίθρου διέτιθεντο για αγορά γης, είτε για καλλιέργεια δημοπρασιών, είτε, αν εξασφαλιζόταν η αναγκασία για τη διατροφή της οικογένειας και την αναπαραγωγή της καλλιέργειας ποσότητα, για αμπελοκαλλιέργεια, της οποίας το προϊόν μπορούσε εύκολα να διατεθεί στην αγορά. Είναι χαρακτηριστικό ότι η αγορά γης είναι ελκυστική επένδυση και για ευκατάστατους και πλούσιους κατοίκους της πόλης, οι οποίοι διέθεταν χρήματα από ποικίλες επιχειρηματικές δραστηριότητες, για να προσθέσουν σε αυτές και επιχειρήσεις γεωργοκτηνοτροφικού χαρακτήρα. Τόσο το ενετικό κτηματολόγιο όσο και πληθώρα νοταριακών πράξεων αποδεικνύουν το γεγονός.

Την αδυναμία, λοιπόν, του πωλητή στη διαπραγμάτευσή του με τον αγοραστή έρχεται να καλύψει η νομοθετική παρέμβαση της Διοίκησης, ώστε η αγοραπωλησία να συντελεσθεί με βάση την πραγματική αξία του ακινήτου και όχι με τους όρους που θα μπορούσε να επιβάλει ο ισχυρός. Η παρεμβατικότητα αυτή αποδεικνύει τη διάθεση της Πολιτείας, δηλαδή της Ενετικής Διοίκησης, να διατηρεί την κοινωνική ισορροπία και τούτο προκύπτει και από άλλα παρεμφερή μέτρα. Θα αναφέρω το μέτρο της οιοει υποθήκης, του «σημαδιού», όπως αναφέρεται στα έγγραφα, δηλαδή της εκχώρησης από κάποιον της νομής περιουσιακών του στοιχείων, έναντι χρηματικού ποσού, με τον όρο, όταν επιστρέψει τα χρήματα να του επιστραφεί το εκχωρηθέν ακίνητο ή η κινητή αξία του στην οποία είχε υποθηκεύσει. Η Βενετία δηλαδή επιθυμούσε την κοινωνική γαλήνη, και αυτό οφειλόταν τόσο σε φορολογικούς όσο και σε αμυντικούς λόγους, αφού απέβλεπε στη σύμπραξη των ντόπιων για την άμυνα του νησιού, μιας κτήσης της μεθορίου, απειλούμενης άμεσα από τους γείτονες Οθωμανούς. Η εμπέδωση, λοιπόν, του αισθήματος ασφάλειας και προστασίας των πολιτών από το κράτος αποτελούσε προτεραιότητα για την πολιτική εξουσία.

Ότι αυτή ήταν η πραγματικότητα προκύπτει καθαρά, αν συγκρίνουμε αφενός το τίμημα πώλησης του χωραφιού που συμφωνήθηκε μεταξύ πωλητή και αγοραστή και αφετέρου το τίμημα το οποίο προέκυψε από τις τρεις εκτιμήσεις («ξετίμωσεις» κατά το έγγραφο) των ανεξάρτητων εμπειρικών εκτιμητών. Ενώ, λοιπόν, η συμφωνία μεταξύ του παπά Αντώνη και του Βασίλη Κονταντώνη ήταν 21 ριάλια, ο μέσος όρος των τριών εκτιμητών καθόριζε την τιμή πώλησης του χωραφιού σε ποσοστό περίπου 80% ανώτερο από την αναφερθείσα συμφωνία, δηλαδή σε 37 ριάλια, 3 λίρες (κάθε ριάλι είχε 10 λίρες) και 7 σολδιά (κάθε λίρα είχε 20 σολδιά).

Κάθε εκτίμηση γινόταν, κατά πάγια τακτική, από ένα ζεύγος εκτιμητών. Στην περίπτωση που εξετάζουμε, το πρώτο ζεύγος αποτελούσαν ο Γιακουμής Χόρτης και ο Θεοφίλης Βερούκιος (ο δεύτερος πιθανότατα από το χωριό Κωμηλιό), οι οποίοι όρισαν την αξία του πωληθέντος κτήματος στα 38 ριάλια. Το δεύτερο ζεύγος, που αποτελούσαν ο Ιωάννης Μπράιλας και ο Νικόλας Αυλωνίτης, την όρισε στα 40 ριάλια. Τέλος, το τρίτο ζεύγος, ο Παναγιώτης Χόρτης και ο Γιώργος Βλαντής, έδωσαν χαμηλότερη αξία, δηλαδή 34 ριάλια. Οι τρεις αυτές εκτιμήσεις έδωσαν μέσο όρο αξίας του χωραφιού, πριν αυτό γίνει αμπέλι, 37 ριάλια 3 λίρες και 7 σολδιά, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Ο παπά Αντώνης που έχει ήδη λάβει 21 ριάλια δικαιούται να λάβει ακόμα 16 ριάλια, 3 λίρες και 7 σολδιά, τα οποία ο Κονταντώνης καταβάλλει σε χρυσό νόμισμα δίνοντας στον πωλητή 4 τζεκίνα (η αξία του τζεκινίου ανερχόταν σε 50 λίρες, δηλαδή σε 5 ριάλια), ποσό ανώτερο του οφειλομένου κατά 3 ριάλια και 7 λίρες. Το επιπλέον αυτό ποσό το χαρίζεται με όλη του την περιουσία και με την προσωπική του ελευθερία τα δικαιώματα του αγοραστή του εγγράφου. Η ενέργεια αυτή του αγοραστή υποδηλώνει ότι ο Κονταντώνης ήταν εξαιρετικά ευχαριστημένος από την αγορά του και υποθέτω ότι αυτό οφειλόταν στην απόδοση του κτήματος που είχε ήδη φυτευτεί αμπέλι. Διαφορετικά, σε μια εποχή που το χρήμα δεν ήταν άφθονο, τέτοιο δώρο θα ήταν δύσκολο να γίνει.

Επανερχόμενοι στη δυσχερή οικονομική θέση στην οποία βάσιμα υποθέσαμε ότι θα βρισκόταν ο παπά Αντώνης, όταν αναγκάστηκε να πουλήσει το χωράφι του σε πολύ χαμηλή, όπως αποδείχθηκε, τιμή, και στο νόμο ο οποίος παρέχει προστασία σε όποιον, υπό την πίεση της ανάγκης, αναγκάσεται να εκποιεί περιουσιακά του αγαθά, πρέπει να προσθέσουμε ένα άλλο στοιχείο το οποίο δεν επιτρέπει καμιά αμφισβήτηση των συμπερασμάτων στα οποία έχουμε καταλήξει. Πρόκειται για το νοταριακό έγγραφο με ημερομηνία 2 Σεπτεμβρίου 1741, το οποίο αναφέρεται στην πώληση του χωραφιού από τον παπά Αντώνη στον Αναστάση Κονταντώνη. Σ' αυτό αναφέρεται ότι το κτήμα παραχωρείται «από σήμερα και εις τους αιώνας...εις καθάρια και ελεύθερη πούληση», ότι ο παπά Αντώνης «ρεφουδάρει από το μπενεφίσιου της δεύτερης και τρίτης ξετίμωσης», δηλαδή παραίτηται από το ευεργέτημα των εκτιμήσεων που προέβλεπε ο νόμος, ότι μένει ξένος στο κτήμα αυτός και οι κληρονόμοι του και ότι εγγυάται με όλη του την περιουσία και με την προσωπική του ελευθερία τα δικαιώματα του αγοραστή και των κληρονόμων του επί του πωληθέντος. Το συμβόλαιο είναι εύγλωτο αφενός για τη θέση στην οποία είχε βρεθεί ο παπά Αντώνης υπογράφοντας τέτοιο πωλητήριο και απεμπολώντας τα δικαιώματα που του παρείχε ο νόμος και αφετέρου για την ισχύ του νόμου. Παρά δηλαδή την κατηγορηματικότητα των δηλώσεων του πωλητή και την ανεπιφύλακτη αποδοχή των όρων του αγοραστή ο νόμος εφαρμόζεται, έστω και αργά. Ακόμα και αν θεωρήσουμε ότι το πωλητήριο συμβόλαιο συντάχθηκε, ώστε να μην επιβαρυνθεί ο πωλητής με τα έξοδα της αποζημίωσης των εκτιμητών, δεν παύει αυτό να αποτελεί ένα ισχυρότατο και αδιαμφισβήτητο τεκμήριο.

Στο δεύτερο έγγραφο, με ημερομηνία 29 Νοεμβρίου 1752, συμβαλλόμενοι είναι ο Νικόλας Ζακυνθινός και τα τρία παιδιά του αφενός και ο Βασίλης Κονταντώνης αφετέρου. Ο Ζακυνθινός είχε ένα χωράφι, 1,5 τεταρτίου (περίπου 1500 τ.μ.), προκίο της γυναίκας του Ασήμης, στο οροπέδιο της Φελίδας, το οποίο βρίσκεται στα όρια του οικισμού των Χορτάτων και το πωλεί με αντίτιμο 25 ριάλια, 1 λίρα και 10 σολδιά στον Κονταντώνη, με συμφωνία να γίνουν άμεσα οι προβλεπόμενες από το νόμο τρεις εκτιμήσεις. Πράγματι, αυτές γίνονται και δίνουν τα εξής αποτελέσματα: Η πρώτη, με εκτιμήτες τον Θεοτόκη Βουκελάτο και τον Αντριά Κονταντώνη ορίζει την αξία του χωραφιού στα 25 ριάλια, η δεύτερη με εκτιμητές τον Γιάννη Μπράιλα και τον Γιώργο Χόρτη ανεβάζει την αξία στα 30 ριάλια και η τρίτη, με εκτιμητές τον Ιωάννη Χόρτη και τον Μάρκο Φαλιέρη,

ΚΥΛΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΔΙΟΝΥΣΟ ΣΕ ΠΛΑΙΟ ΑΠ' ΤΟ ΟΠΟΙΟ ΕΚΦΩΝΤΑΙ ΔΥΟ ΚΛΗΜΑΤΑΡΙΕΣ, ΚΑΙ ΜΕ ΠΕΡΙΠΛΗΟΝΤΑ ΔΕΛΦΙΝΙΑ, ΕΞΗΚΙΑΣ, 530 π. Χ., ΜΟΝΑΧΟ, ΑΝΤΙΚΕΝΣΑΜΜΛΥΝΓΕΝ

εκτιμά την αξία του κτήματος στα 27 ριάλια. Κατά συνέπεια, η αξία του χωραφίου ανέρχεται σε 27 ριάλια, 3 λίρες και 7 σολδιά και η απόκλιση από το ποσό της συμφωνίας μεταξύ πωλητή και αγοραστή είναι πολύ μικρή. Τούτο μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο Ζακυνθινός δεν πωλεί το κτήμα του κάτω από την πίεση έκτακτης και επειγουσας ανάγκης αλλά για άλλο λόγο. Ο πιθανότερος είναι η απόσταση του πωλούμενου από τον τόπο κατοικίας του πωλητή. Πράγματι, η τοποθεσία Φτελιά απέχει από τους Πηγαδιάνους, χωριό του Ζακυνθινού άνω των 10 χιλιομέτρων και επομένως η καλλιέργεια του κτήματος ήταν δύσκολη για τον ιδιοκτήτη. Η πώλησή του, επομένως, και η πιθανή επένδυση του τιμήματος από αυτήν σε αγορά άλλου κτήματος, πλησιέστερου στην κατοικία του θα ήταν η καλύτερη λύση γι' αυτόν. Από την άλλη πλευρά ο αγοραστής Βασίλης Κονταντώνης φαίνεται ότι ανήκε στους εύπορους κατοίκους του οικισμού, αφού, εντός 7 ημερών, θα διαθέσει περίπου 47 ριάλια, για να αυξήσει την κτηματική του περιουσία.

Τα χρήματα αυτά υποθέτουμε βάσιμα ότι προέρχονταν από τη διάθεση στην αγορά των περισσευμάτων της παραγωγής του αγοραστή και ιδιαίτερα του κρασιού, το οποίο εξαγόταν από το νησί ή διέτιθετο λιανικώς στα καταστήματα της Αμαζικής. Σημειώνουμε ότι, σύμφωνα με έκθεση του Γενικού Προβλεπτή Θαλάσσης, Francesco Grimaldi του 1760, από το νησί εξάγονταν ετησίως 3000 βαρέλες κρασιού αλλά η εξαγωγή, βάσει της εκτάσεως της αμπελοκαλλιέργειας την εποχή αυτήν, θα ήταν μεγαλύτερη, καθώς στα

επίσημα έγγραφα δεν μπορεί να υπολογισθεί η λαθραία εξαγωγή (contrabando) που ευκολότατα μπορούσε να γίνει προς τα οθωμανικά εδάφη της Ακαρνανίας και της Ηπείρου, στα οποία η σχετική καλλιέργεια ήταν ανύπαρκτη. Επίσης στα φορολογικά αντικείμενα της εποχής καταγράφεται ακόμα φόρος λιανικής πώλησης του κρασιού. Υπενθυμίζουμε ότι ο Κονταντώνης είχε φυτέψει αμπέλι το χωράφι στα Παληάμπελα, που είχε αγοράσει το 1741, και υποθέτουμε βάσιμα ότι, έχοντας καλύψει τις οικογενειακές του ανάγκες σε σιτηρά, προχώρησε στην εξαιρετικά επικερδή αμπελοκαλλιέργεια, για να διαθέσει το προϊόν στην αγορά, καθώς μια βαρέλα κρασιού στο 1760, σύμφωνα με σχετικό πίνακα προσαρτημένο στην έκθεση Grimaldi, είχε τιμή 24 λίρες, ποσό πολύ ανώτερο από την αξία του παραγόμενου σιταριού, σε ίδιας έκτασης κτήμα.

Από τα δύο έγγραφα μπορεί να εξαχθεί και μία δημογραφικής φύσεως πληροφορία για το χωριό μας κατά τον 18^ο αιώνα. Πρόκειται για την πληροφορία ότι σ' αυτό κατοικούσαν, εκτός από τις γνωστές σήμερα οικογένειες, και δύο ακόμη, η οικογένεια Κονταντώνη και η οικογένεια Σαμπάτη. Τις οικογένειες αυτές συναντάμε μέχρι τουλάχιστον το 1879, καθώς στο Δημοτολόγιο του τότε Δήμου Απολλωνίων είναι καταγεγραμμένοι ο Κωταντώνιος (όπως είναι γραμμένο το επώνυμο) Αθανάσιος του Βασιλείου, προφανώς απόγονος του Βασιλείου του εγγράφου μας και ο Ζαμπάτης Ευστάθιος του ιερέως Γεωργίου. Η οικογένεια Σαμπάτη ή Ζαμπάτη φαίνεται ότι κατοικούσε στο συνοικισμό Τζεφράτα, καθώς από έγγραφο της 15^{ης} Φεβρουαρίου του 1741 ο Αναστάσης και Στάθης Σαμπάτης του ποτέ Γεωργίου, (ο Στάθης είναι προφανώς πρόγονος του νεότερου Ευσταθίου) φαίνεται ότι μοιράζουν την περιουσία τους, στην οποία συγκαταλέγεται και σπίτι στα Τζεφράτα. Οι οικογένειες αυτές, άγνωστο για ποιο λόγο (μετανάστευση, διακοπή αρρενογονίας;) δεν υπάρχουν σήμερα στο χωριό.

Τα έγγραφα όμως είναι χρήσιμα και για τη μελέτη της γλώσσας ή ακριβέστερα του γλωσσικού ιδιώματος του νησιού. Πρόκειται για τη λαϊκή γλώσσα της εποχής, η οποία έχει ενσωματώσει λειτουργικά πολλές ιταλικές λέξεις και η ανάμειξη αυτή δίνει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του γλωσσικού ιδιώματος που μιλιόταν στο νησί, κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας. Ωστόσο, στα έγγραφα συναντάμε και λόγιες εκφράσεις, οι οποίες όμως σχετίζονται με την επαγγελματική γλώσσα των νοταρίων και είναι προφανές ότι δεν χρησιμοποιούνται στην καθημερινή επικοινωνία των ανθρώπων. Πρόκειται για στερεότυπες εκφράσεις, επαναλαμβανόμενες, κατά περίπτωση, στα έγγραφα, όπως π.χ. *ενεφανίσθησαν ενώπιον εμού νοταρίου...*, *τα άνω γεγραμμένα, του ρηθέντος, των ειρημμένων, κείμενα* κ.λπ. Ορισμένες από τις λέξεις της καθημερινής επικοινωνίας είναι οι εξής: *ανταμός* αλλά και (σπανιότερα) *αντάμα, καταπώς, συνορίζει, του νησιού, πλερωμή και πλερωμένος στράτα, ξετίμωση και ξετίμωση* (δεν χρησιμοποιείται η λόγια κατάληξη *ξετιμώσεις*, κατά το *εκτιμήσεις*, καθώς η λέξη είναι λαϊκή), *πούληση* και *καθάρια πούληση, πουλητής, χεροδοτά* (χρήματα) *προικιά, της γυναικός* (επιβίωση της αρχαίας κατάληξης στη λαϊκή γλώσσα), *απερασμένος, κάτω μέρος, παραμπρός* (επιπλέον) κ.λπ. Πληθώρα ιταλικών λέξεων είναι ενταγμένες στην ομιλουμένη και δίνουν σ' αυτήν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της. Οι λέξεις αυτές εντάσσονται στο κλιτικό σύστημα της ελληνικής, δηλαδή κλίνονται και συνεπώς η ένταξή τους είναι, όπως είπαμε, λειτουργική. Για παράδειγμα η λέξη *danno* (ζημία) κλίνεται ως ουδέτερο ουσιαστικό και στο έγγραφο συναντάται στην ονομαστική του πληθυντικού, δηλαδή *ντάνα* (ζημίες). Το ρήμα *difendere* (υπερασπίζω, υπερασπιζομαι) γίνεται *διαφεντεύω* και κλίνεται κανονικά, όπως και το *obligare* (υποχρεώνω), που το συναντάμε στον τύπο της μετοχής (*ομπλιγρόντας*). Άλλες από τις πολλές ιταλικές λέξεις είναι *ποσέσο* (possesso), δηλαδή νομή, *μεγοραμένο* (miglioramento), δηλαδή βελτίωση, *ιντζίρκα* (incirca), δηλαδή περίπου, *μπονιφικάρω* (bonificare), δηλαδή πιστώνω, *μπενεφίτσο* (beneficio), δηλαδή ευεργέτημα, *ρεφουδάρω* (refundar ή rifutare), δηλαδή απορρίπτω, παραιτούμαι, *αγραβάρω* και *αγραβάρομαι* (aggravare), δηλαδή επιβαρύνω, επιβαρύνομαι, *κομούνα στράτα* (commune), δηλαδή δημοσίου δρόμου και ακόμα *περ λεβάντε*, δηλαδή ανατολικά, *περ μαιίστρο*, δηλαδή προς το μαιίστρο (ΒΔ), *περ γρέο*, δηλαδή βόρεια κ.λπ.

Από τα έγγραφα προκύπτει ακόμα ότι το μορφωτικό επίπεδο των ανθρώπων του χωριού αλλά και της υπαίθρου γενικότερα είναι εξαιρετικά χαμηλό. Ακόμα και ο νοτάριος, ο κατά τεκμήριο από τους πλέον μορφωμένους ανθρώπους της περιοχής, γνωρίζει ανεπαρκώς την ελληνική γλώσσα. Τα κείμενα είναι γεμάτα από σοβαρά ορθογραφικά σφάλματα, όπως: στο *παλεω* (με περιποιημένη), *ενόπιοι, σοματικός, η οποίη, σεμπτεμβρίου, ης τας πράξης μου, χοράφη, ίνε, ομογνώμος και ομογνώμος* (αντί ομογνωμόνως), *καθός, σοστή, φένετε, υρινικό, ότη, τον ανο ρημενον* (γενική πληθυντικού), *ανθρώπη πρακτική* κ.λπ. Σε αρκετές περιπτώσεις η γραφή είναι φωνητική όπως π.χ. *τονγκερόν και τονγγερόν* (τον καιρόν), *τονγκλιρονόμον του* (των κληρονόμων του), *ταγκυρ* (τον κυρ) και ακόμα *Σαμπάτης, Μαραγγός* αντί Σαμπάτης, Μαραγγός κ.ά. Δεν είναι ασυνήθιστες και συντάξεις αδόκιμες, όπως *επηδί να ήχε* ή *θέλουν ότη το παρόν να έχη* κ.ά. Σε ότι αφορά τους απλούς ανθρώπους πολλοί είναι εντελώς αναλφάβητοι και στα έγγραφα υπογράφουν άλλοι για λογαριασμό τους. Αλλά και όσοι υποτίθεται ότι γνωρίζουν να γράφουν, με δυσκολία και εξαιρετική αδεξιότητα καταφέρνουν να χαράξουν και όχι να γράψουν το όνομά τους. Για παράδειγμα, ο παπά Αντώνης Χόρτης υπογράφει ως εξής: *αντονης ηρες χορτης βεβεόνο τανοθεν*, ενώ ο Παναγιώτης Χόρτης ως *παναγιότις χορτις ξετιμοτις βεβεόνο και δια τογγολέα μου μινι ξεροντας αυτός* (κολέας είναι ο σύντροφος, ο συνεργάτης). Ο Ιωάννης Μπράιλας υπογράφει ως *υόνης μπράυλας* κ.λπ. Η κατάσταση εξηγείται, αν λάβουμε υπόψη μας ότι δημόσια εκπαίδευση την εποχή αυτήν δεν υπήρχε ούτε στην πρωτεύουσα του νησιού, στην οποία δημόσιο σχολείο θα ιδρυθεί μόλις στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Πρέπει επομένως να φανταστούμε ότι η διδασκαλία γραφής και ανάγνωσης στην ύπαιθρο παρέχονταν, στις περισσότερες από τις περιπτώσεις, από ανθρώπους φιλότιμους και με ζήλο αλλά όχι με στέρεα γνώση και ικανότητα διδασκαλίας.

Σχολιάζοντας τα λευκαδίτικα νομίσματα του Έκτορα Γ. Χόρτη

Μια από τις άμεσες πηγές που βοηθούν τον ιστορικό να γνωρίσει με αυθεντικό τρόπο κάποια στοιχεία από τα πεπραγμένα του παρελθόντος είναι τα νομίσματα, που επιτρέπουν, με βάση τις διάφορες απεικονίσεις στις όψεις τους, να δούμε πραγματικές πτυχές του πολιτισμού, δεδομένου ότι μας δίνουν πληροφορίες από πρώτο χέρι για την πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση, τη χλωρίδα και την πανίδα, το εμπόριο, τις θρησκευτικές προτιμήσεις κ.λπ. ενός κράτους / μιας περιοχής και, προκειμένου για την ελληνική Αρχαιότητα, μιας πόλης –κράτους. Τα νομίσματα, δηλαδή, εκτός από την οικονομική τους αξία, αποτελούν για τους μελετητές ανεκτίμητη πηγή πληροφοριών, γιατί αντέχουν στη φθορά του χρόνου, ενώ η απώλεια κάθε άλλου αρχαιολογικού υλικού, με εξαίρεση εκείνο της Επιγραφικής και της Παπυρολογίας, επιβεβαιώνει την αξία και τη μοναδικότητα των νομισμάτων για τη μελέτη του αρχαίου κόσμου. Παρά το γεγονός ότι τα σωζόμενα νομίσματα είναι τυχαία ευρήματα, η μεγάλη ποικιλία, το πλήθος και η γεωγραφική διασπορά τους αναδεικνύουν πολλές πτυχές, άγνωστες από αλλού, της ζωής του αρχαίου κόσμου, οι οποίες συμπληρώνουν τα πολλά κενά που υπάρχουν στην πρόσληψη της αρχαιότητας αποκλειστικά και μόνο από τα σωζόμενα λογοτεχνικά έργα. Έτσι, η αρχαία νομισματική σήμερα αντιπροσωπεύει μια επιστημονική ειδικότητα για την Αρχαιότητα, η οποία βρίσκεται σε διασύνδεση με την αρχαιολογία και την αρχαία ιστορία.

Στην Αρχαία Ελλάδα οι ελληνικές πόλεις-κράτη άρχισαν να εκδίδουν τα νομίσματά τους τον 6ο αιώνα. Στις όψεις τους απεικονίζονται θέματα χαρακτηριστικά της εκδίδουσας αρχής και εύκολα αναγνωρίσιμα από τους χρήστες τους. Η ποικιλία των τύπων των αρχαίων ελληνικών νομισμάτων είναι πολύ μεγάλη. Οι βασικές τυπολογικές κατηγορίες είναι τρεις: 1. Η απεικόνιση των Θεών και των ιερών συμβόλων τους, καθώς και ποικίλων άλλων μυθολογικών πλασμάτων. 2. Η χάραξη διαφόρων εργαλείων, αντικειμένων, εγχύριων προϊόντων και στοιχείων της χλωρίδας και της πανίδας. 3. Μια γραφική παρουσίαση του ονόματος της πόλης. Ιδιαίτερα τα νομίσματα της Λευκάδας, αποικίας των Κορινθίων από τον 7ο αι. π. Χ., όπως και η Κέρκυρα, η Αμβρακία, το Δυρράχιο, η Απολλωνία κ. α., παραπέμπουν εν πολλοίς στα νομίσματα της Κορίνθου. Για παράδειγμα, σε πολλά νομίσματα απεικονίζεται στην εμπρόσθια όψη ο Πήγασος, το φτερωτό άλογο που εξημέρωσε ο ήρωας των Κορινθίων Βελλεροφώντας με τη βοήθεια της Αθηνάς, όπως και στους κορινθιακούς στατήρες.²⁷

27 Ο φτερωτός ίππος Πήγασος (<από το «πηγή», γιατί, κατά τον Ησίοδο, είχε γεννηθεί στις πηγές του Ωκεανού) ήταν γιος του Ποσειδώνα και της Μέδουσας και ήταν στην υπηρεσία του Δία, μεταφέροντας τους κεραυνούς του από το εργαστήριο του Ηφαίστου στον Ολυμπο. Κατά την παράδοση, μόλις γεννήθηκε πέταξε στον Ακροκόρινθο και ξεδιψασε από την πηγή Πειρήνη. Ο Βελλεροφώντας, ήρωας της Ελληνικής μυθολογίας, αναφέρεται σαν γιος του βασιλιά της Κορίνθου Γλαύκου. Αφού συνέτριψε τις Αμαζόνες, και εξόντωσε τη Χίμαιρα (φοβερό τέρας, μισό λιοντάρι - μισό δράκοντα) καβάλα στον Πήγασο, που τον δάμασε με το χαλινάρι που του είχε χαρίσει η θεά Αθηνά, αποφάσισε, γεμάτος οίηση, να ανακαλύψει την κατοικία των Θεών, με αποτέλεσμα να συντριβεί από τον Δία.

Ποικίλα του Έκτορα Γ. Χόρτη* Κοινωνικά

- **Γεννήσεις - Βαπτίσεις:** Άγνη γραμμή
- **Γάμοι:** Πάνε οι εποχές που ο λαϊκός ποιητής μπάρμπα Γιώργης Μεσσήνης (Φασ'λής) είχε πλούσιο υλικό για σχόλια και σάτιρα, όπως το παρακάτω, που παραπέμπει στο γεγονός ότι οι Χορτιώτες στα μέσα της δεκαετίας του '60 έκαναν στροφή, αναζητώντας νέους όχι πλέον από το Αθήναι και το Δράγανο αλλά από την Καρυά και τον Αλέξανδρο: «Πενθοφορεί το Δράγανο,/ το Αθήναι μαραζώνει,/ και η Καρυά κι ο Αλέξαντρος/ κρατάνε το τιμόνι». Όσο για σήμερα, έχουμε χάσει τον μπουσούλα.
- **Συγχαρητήρια:** Ο Ανδριανός Χόρτης του Αγγέλου και της Ιωάννας πήρε το πτυχίο του από τη Σχολή Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Η τελετή ορκωμοσίας των αποφοίτων πραγματοποιήθηκε στις 21-7-2016. Τα θερμά μας συγχαρητήρια, Ανδριανέ, και καλή σταδιοδρομία.
Κατά τις πρόσφατες πανελλαδικές εξετάσεις, πέτυχαν 1) ο Μεσσήνης Κωνσταντίνος του Νικολάου και της Γεφυργιάς στη Διοίκηση Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Λευκάδας και 2) η Χόρτη Παναγιώτα του Αλεξάνδρου και της Φρειδερίκης στη Φιλοσοφική Σχολή, τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Παναγιώτα και Κώστα, τα θερμά μας συγχαρητήρια και καλές σπουδές.
- **Θάνατοι:** Η Ελένη Λ. Γούλα, συμπεθέρα του αείμνηστου παπα -Γιώργη Χόρτη, έφυγε απ' τη ζωή σε ηλικία 93 ετών και αναπαύεται στο κοιμητήριο των Τρικάλων, αφήνοντας ως παρακαταθήκη στα παιδιά και στα εγγόνια της το υψηλό της ήθος και την ποιότητά της. Λίγο πριν εγκαταλείψει τα εγκόσμια, ευτύχησε να χαρεί τον γάμο του εγγονού της Λάμπρου με την εκλεκτή της καρδιάς του Ελένη Λιάκου. Η αφοσιωμένη σύζυγος και μητέρα Αιμιλία Ευστ. Χόρτη έφυγε απ' τη ζωή στις 15 Αυγούστου σε ηλικία 80 ετών και αναπαύεται στο κοιμητήριο του Αϊ -Γιάννη στα Χορτάτα. Η μεταστάσα πρόλαβε να απολαύσει τα εγγόνια της Στάθη και Έφη. Τα ειλικρινή μας συλλυπητήρια στους οικείους τους.

Ψήγματα Λευκαδίτικης ιστορίας

I. «Μεγαλόσχημος» μοναχός

«Είς το εκκλησίδιον της Αγίας Μαρίνης (σσ: κοντά στον Αϊ -Γιάννη της πόλης Λευκάδος) εμόνασεν επ' αρκετά χρόνια ο γιγαντόσωμος γέρων Πάνος Χόρτης. Η σημερινή τερασσία παχύσκιος πλάτανος εφυτεύθη παρ' αυτού. Κατά τας Κυριακάς και άλλας εορτάς τον επισκέπτοντο οι παλαιοί του φιλοι Απόστολος, Αλέσιος και Αχυρένιος, μεθ' ων συνωμίλει επ' αρκετάς ώρας. Την 17ην Ιουλίου εκάστου έτους εγένετο ολονύκτιος πανήγυρις, καθ' ην, μεταξύ άλλων πυροτεχνημάτων, εκάειτο και το ομοίωμα του Ιούδα κατά την 12ην του μεσονυκτίου. Οι Φρυνιώτες παρήλαυνον κατά την πανήγυριν και εχόρευον με τα όργανα, ο δε Σπύρος Καλογεράς έψαλλεν εις την ακολουθίαν με πολλήν αφοσίωσιν».

Πηγή: Παναγιώτης Θ. Κουνιάκης, *Η νήσος Λευκάς από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*, 1928, σελ. 8

II. Νομός Πρεβέζης -Επαρχία Λευκάδος (1920-1929)

Κοινότης Κομηλιού: κάτοικοι 352-άρρενες 145): Ταχ. Τηλ. Γραφείο, Δημοτικό Σχολείο, Συνεταιρισμός οινόπαραγωγής. Κοινοτικό Συμβούλιο: Γ. Μαραγκός, Γ. Ν. Μαραγκός, Σ. Βερούκιος, Θ. Μαραγκός, Σ. Μαραγκός. Ιερέας: Μ. Μαραγκός. Δημοδιδάσκαλος: Ε. Κονιδάρης. Επαγγελματίαι: Ιατροί: Γ. Μαραγκός, Ε. Μαραγκός, Φ. Μαραγκός - Παντοπωλεία: Κ. Βερούκιος, Κ. Μαραγκός.

Κοινότης Νικολής: κάτοικοι 326-άρρενες 148: Έδρα: Νικολή (κάτοικοι 119 -άρρενες 50). Χωρία: Άγιος Βασίλειος, Μανάση (κάτοικοι 143). Ταχ. Γραφείο, Δημοτικό Σχολείο, Κοινοτικό Συμβούλιο: Ι. Μαργέλης, Φ. Βουκελάτος, Θ. Παπαδάτος, Α. Κροκίδης, Ν. Παπαδάτος. Ιερείς: Β. Κροκίδης, Α. Ρουπακιώτης. Δημοδιδασκάλισσα: Π. Αρμολίνου. Παντοπωλεία: Κροκίδης Α., Παπαδιώτη (ας: Παπαδάτου) Ι.

Οδηγός Ηπείρου 1913-1929, Ανατύπωση: Δημοκρατικός Τύπος Α. Ε., Αθήνα, Φεβρουάριος 2013, σ. 128-130.

III. Έκρενε Λευκαδίτικα

Στον λόγο του ρήτορα Δημοσθένη «Έφεις προς Ευβουλιδην», που εκφωνήθηκε στο πλαίσιο δικαστικής διερεύνησης της γνησιότητας της καταγωγής πολίτη και της νομιμότητας της εγγραφής του στους ληξιαρχικούς καταλόγους της Αθήνας, ο ως άνω πολίτης, ονόματι Ευξίθεος, έπρεπε να αποδείξει ότι ο πατέρας του και η μητέρα του ήταν Αθηναίοι πολίτες. Ο Ευξίθεος κατηγορήθηκε από τον Ευβουλιδίδη ότι ο πατέρας του ήταν ξένος, λόγω της λευκαδίτικης προφοράς του (!). Ο Ευξίθεος όμως εξήγησε ότι ο πατέρας του κατά τον Δεκελεικό πόλεμο και συγκεκριμένα το 410 π. Χ. πιάστηκε αιχμάλωτος από τους Σπαρτιάτες και πουλήθηκε σαν δούλος στη Λευκάδα, όπου έμεινε για πολλά χρόνια και συνήθισε να μιλάει λευκαδίτικα. Το σχετικό χωρίο έχει ως εξής: «Διαβεβλήκασι γάρ μου τόν πατέρα, ως ξένικεν· και ότι μεν άλλους υπό τών πολεμίων υπό τόν Δεκελεικόν πόλεμον και πραθείς εις Λευκάδα, Κλεάνδρω περιτυχών τῷ υποκριτῇ πρὸς τοὺς οἰκείους ἐσώθη δεῦρο πολλοστῶ χρόνῳ, παραλελοίπασιν, ὥσπερ δὲ δέον ἡμᾶς δι' ἐκεῖνας τὰς ἀτυχίας ἀπολέσθαι, τὸ ξενίζεν αὐτοῦ κατηγορήκασι» [Σε ελευθερη απόδοση: Έχουν, λοιπόν, συκοφαντήσει τον πατέρα μου, ισχυριζόμενοι ότι είχε ξενική προφορά. Παρέλειψαν όμως να πουν ότι πιάστηκε αιχμάλωτος απ' τους εχθρούς (Σπαρτιάτες) κατά τη διάρκεια του Δεκελεικού πολέμου και πουλήθηκε στη Λευκάδα και ότι έπειτα, για καλή του τύχη, συνάντησε τον ηθοποιό Κλεάνδρο, αποδόθηκε στους δικούς του και επέστρεψε στην Αθήνα μετά από πολλά χρόνια. Και τον κατηγορήσαν για την ξενική του προφορά, σαν να έπρεπε να καταστραφούμε, εξαιτίας εκείνης της κακοτυχίας». [Δημοσθένης, Έφεις προς Ευβουλιδην: [18]]

Πηγή: Δημοσθένους λόγοι, 8, Βιβλιοθήκη του Παπύρου, αρ. 359, εν Αθήναις 1965, σελ. 33-75.

Το όνειρο

Προσπαθώ να σ' αγγίξω από κάπου
Τάχα μιαν άκρη να βρω
Άλλοτε σε νοιώθω κοντά μου
Άλλοτε ψάχνω τον χαμένο θησαυρό

Στον κήπο της γης με τις άγριες φράουλες
Μακριά από το κόκκινο χρώμα
Κάτω από των ματιών σου τις θάλασσες
Ξέρω και νοιώθω να σ' αγαπώ ακόμα.

Δεν θέλω να ξυπνήσω από το όνειρο
Με νόνο τ' αφήνω όλα στον καιρό
Ένα σου χαμόγελο, ένα χάδι, μια ματιά
Και της φωνής σου τη θεία αρμονία αποζητώ

Κάθε στιγμή! Με τρεμάμενο χέρι
Παίρνω μολύβι και χαρτί
Και γράφω στίχους για να πω
Όσα κοντά μου δεν ακούς και πνίγουν τη ζωή

Σπύρος Κ. Χόρτης (Μανταγιάννης)

ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ: Οι «Ελβετοί» (Ρίκος και οι συν αυτό) θα επισκεφθούν τη Λευκάδα το Πάσχα του 2017 και βέβαια «ανδρών αγαθών έργω γενομένων, έργω (χρή) και δηλούσθαι τὰς τιμάς».

Fritz Berger (ο καθ' ημάς Ρίκος)

Χορτάτα: Γαλήνη. Στο βάθος το Ιόνιο

